

Sofi Oksanen
STALINOVE KRAVE

prevedla Julija Potrč Šavli

Prvi del

ZAME

JE

BILO prvič drugače. Mislila sem, da bo grozno, grdo, umazano in lepljivo. Mislila sem, da bo ven pritekla kri in da me bo v trebuhu strašno bolelo. Mislila sem, da se k temu ne bom mogla prisiliti, da preprosto ne bom zmogla, si ne bom želela, a ko me je v ušesih zaščemelo in sem zaslišala, kako se mi krči želodčna stena, se je telo odločilo namesto mene. Nobene izbire nisem imela.

Bilo je božansko.

Plamen vžigalnika mi je osvetlil od prijetne utrujenosti svetleče oči. Moja prva cigareta po tem, ko sem ravnokar prvič opravila. Tudi to je bilo božansko. Vse je bilo božansko.

Potem se je videlo le zadovoljstvo in zmagoslavje. Mogoče je bil moj glas nekoliko raskav in zlomljen, ampak kaj zato.

In vedela sem, da bom to naredila še drugič. Pa tretjič. Stotič. Vsem se seveda ne zgodi tako. Za nekatere je prvič tudi zadnjič, a ne za tiste, ki so v tem dobri in do tega dobri.

Jaz sem bila v tem dobra takoj.

Pravzaprav sem zaradi svoje neizkušenosti prvič bruhala kar v umivalnik. In tudi drugič. Mogoče je bilo na straniščni školjki nekaj preveč nizkotnega, ponižujočega. Pred umivalnikom vsaj ni treba poklekniti,

je pa ves čas prisoten strah, da bi se odtok zamašil. Kako se da takšno situacijo rešiti, če si na primer na obisku? Koščki bruhanja plavajo v umivalniku, odtoka se ne da nikakor odmašiti, pa tudi ničesar ni, s čimer bi lahko kašo spravil stran. V kopalnicah se po navadi najde kozarec za zobne ščetke, a kako takšen kozarec umiti, ne da bi za sabo pustil sledi, je druga stvar. Lastnik kozarca bo opazil okus po milu ali čistilu, nič od tega pa ne prikrije vonja po bruhanju.

Tuš je seveda dobra rešitev, priduši glasove in tudi pokrov od odtoka se da običajno dvigniti. Ampak pod tuš ne moreš hoditi kar naprej. Na stranišče pa seveda lahko. Samo napudrat si grem nos, to ni nič takega. Poleg tega vsi razumejo, da se ženske na stranišču zadržijo nekoliko dlje; zato niti ni treba pretirano hiteti, čisto v miru lahko vse spravim ven in za sabo dobro počistim.

V tem sem dobra že štirinajst let, pa še nihče ni opazil, če mu nisem sama povedala, in tudi v tem primeru ljudje nočejo videti. Če pa že vidijo, so pred tem nemočni. Tako mogočen je moj Gospod in Stvarnik in tako hvaležna sem svojemu Gospodu, v čigar močnem objemu cveti moje žensko telo, če ga le ubogam in spoštujem, kot je treba. Takrat mi nakloni tisto, kar si želim: popolno žensko telo, popolno zame, zanj in za ves svet. S popolnim ženskim telesom postanem popolna ženska. Dobra ženska. Zaželena ženska. Pametna in zavidanja vredna ženska. Tista, ki jo gledajo. Tista, ki jo obožujejo. *Beauty hurts, baby.*

1971

Katariina na prvi zmenek zamudi več kot pol ure, a jo še vedno čaka. Finec jo čaka. Isti moški, ki prejšnji teden nikakor ni hotel sprejeti njenih zavrnitev povabila na ples, ponjo je prišel tolikokrat, da ji na koncu ni preostalo drugega, kot da privoli. Moški jo je po finsko spraševal, zakaj ne, in ona ni bila čisto prepričana, kaj bi si mislil, če bi mu rekla, da se ji pravzaprav ne da plesati, da je utrujena, da samo dela družbo prijateljici, ker si je ta tako zelo želela priti in ji je zatrjevala, da se bo v Raeju imela lepo, zdaj pa dovolj, pridi že! Ko sta prišli na cilj, se je sicer izkazalo, da Rae sploh ni kavarna, kot sta mislili, temveč restavracija, spodobna dekleta pa v restavracije ne hodijo sama, brez moške družbe. Šef strežbe je najprej izrazil negodovanje zaradi njune napake, a ju vseeno ni odslovil, temveč ju je posedel za dovolj neopazno mizo in prišel še kasneje vsake toliko pogledat, ali je vse v redu. Zato je bilo Katariini še toliko manj do plesa. Niti slučajno.

A Finec je prišel ponjo še enkrat, po prvem plesu se ji je zahvalil, jo odpeljal nazaj do mize in potem spet na plesišče, vedno si je želel plesati še enkrat in se ji ob koncu skladbe zahvalil v finščini. Hvala je bila prva finska beseda, ki se jo je naučila.

Katariini je vroče in mudi se ji, ko prisede za mizo k čakajočemu Fincu in naroči kavo ter konjak. Finec nikakor ni nejevoljen, ker zamuja, toda ali bo pokazal kaj nezadovoljstva, ko mu bo povedala, da z njim ne more posedeti več kot minutko? Ko Katariina z roko seže v torbico in obenem razmišlja, kako bi mu novico sporočila na dovolj vljuden in uvideven način, ji iz torbice padeta dve z oljem popackani in v časopisni papir zaviti pipi ter kljuka od vrat, kar pospeši pojasnjevanje položaja, saj, po izrazu sodeč, Finca močno zanima, zakaj bi mladi ženski v mini krilu, ki je ravno prišla na zmenek, iz torbice padel gradbeni material, ki bi ji lahko umazal roke in obleko.

Katariina pove, da jih gre ravno zamenjat za dele vodovodne napeljave, ki jih potrebujejo na njenem gradbišču.

Njenem gradbišču?

Ja, Katariina je vodja gradbišča. Ali mu tega res ni omenila, ko ji je povedal, da sodeluje pri gradnji hotela Viru? S Finčevega obraza razbere, da ji ne bi verjel, če ne bi videl pip in kljuko. Katariini gre to na živce, strese z glavo in mu oznani, da mora takoj oditi in opraviti menjavo. In sicer po naključju prav v restavraciji čez cesto. Inženir iz drugega podjetja tam čaka nanjo, z mrežasto vrečo, polno vodovodnih priključkov. Katariina je za srečanje s Fincem izbrala ta lokal samo zato, ker je dovolj priročno na poti. Mogoče na Finskem ženske res ne morejo biti vodje gradbišča, a v njeni državi to ni nič takega.

Ampak ali tukaj ne poznate odmorov za kavo? se zasmеji Finec.

Česa?

Finec obljubi, da ji bo razložil vse o odmorih za kavo, če se bo usedla nazaj in spila svoj konjak.

Katariina se usede na rob stola.

Odmor za kavo je obveznih petnajst minut za pitje kave.

Katariini se to zdi čudno. Zakaj bi si bilo treba obvezno vzeti četrto ure za kavo? In da so sobote dela prosti dnevi?

Za gradbišče hotela Viru je že slišala, po zaslugi prvega skupnega projekta med Estonijo in Finsko se je sloves finških delavcev razširil po vsem mestu. Niti ene slabe besede ni bilo slišati o finski delovni sili, če pa bi se zanašali le na moške svoje države, hotel po vsej verjetnosti ne bi bil nikoli zgrajen. Finci baje takoj naredijo, kar je treba, dobro in skrbno, stvari ne izginejo, tisto, kar so naredili, se naslednji dan ne poruši, tako je, kot bi imeli sedem rok in nog, celo v delovnih oblekah imajo žepe in pasove za orodje, tako da opreme ni treba vsakič iti posebej iskat. Finci so čisto drugačni od počasnih moških v njeni državi, ki imajo tudi med tednom že rdeč nos od pijače in ki nosijo nerodne podložene plašče, v katerih se je že tako ali tako težko premikati.

Katariina na koncu le ne gre v restavracijo, kjer bi morala zamenjati gradbene dele; pipe lahko za vodovodne priključke zamenja tudi jutri ali pa si izmisli kakšen izgovor, zakaj ji deli manjkajo.

Brezposelnost na Finskem ni tako visoka, kot trdijo, čeprav gre konec koncev za kapitalistično državo, za *kapmaa*. Poleg tega se Finec redno

ukvarja s športom, hodi plavat in teče na smučeh. Nikoli ne bi verjela, da se v kapitalističnih državah, sovražnicah dobrih socialističnih držav, mladi lahko zabavajo in telovadijo po mili volji ter da niso prisiljeni v delo. Da imajo razlog za veselje in smeh.

Fincu pa mora Katariina večkrat zagotoviti, da med šolanjem ni imela pouka v ruščini. Prisežem, tukaj je pouk tudi v estonščini, čisto zares! Ampak delo je seveda obvezno, ne moreš biti brez dela, brezposelnih ljudi ni. Iz torbice izkoplje delovno knjižico in jo pokaže Fincu: tole ima vsak, dobimo jih že v šoli, v času obvezne delovne prakse, takrat se noter vpiše mesto zaposlitve. Ko gremo nazaj v šolo, se noter napiše, da hodimo v šolo. Po koncu šolanja in ob začetku delovnega razmerja se v delovno knjižico vpiše ime podjetja, naziv delovnega mesta in datum nastopa dela. Ko delo v nekem podjetju zaključimo, se še enkrat vse vpiše v knjižico. Niti enega datuma ne sme biti vmes, niti enega dne brez dela.

Katariina pa še nikoli ni slišala za nadomestila za brezposelnost. Ne, kaj takega pri nas ne obstaja, prav res ne, če pa ni brezposelnih. Zakaj je to Fincem tako težko razumeti? Nepredstavljivo

je to, da imajo na Finskem počitnice in da se na izplačilni dan denar pojavi na bančnem računu, namesto da bi se bankovce odštelo kar na roko kot pri nas.

Finec se ji zdi vse bolj zanimiv in Katarina se odloči, da bi ga morda lahko še enkrat videla.

Na skrivaj ga premeri. Približno toliko je star kot ona, lepo oblečen, diši po čistem in nasploh dobro. Ja, rada bi ga še enkrat videla.

Da drugače kar naprej delajo, le med »odmori za kavo« ne?

In zakaj ob sobotah ne hodijo v službo?

SAMO
NA
STRANIŠČE skočim.
Obseg bokov je 93 cm.

Roza šiviljski meter tehta le nekaj gramov. Brez težav ga lahko spravim v vsak žep, torbico, denarnico, z njim si lahko spnem lase, si ga ovijem okoli zapestja kot zapestnico ali okoli prsta kot prstan, lahko ga vrtim in deluje pomirjujoče, kot vsi rožni venci.

Samo nos si grem napudrat.

Boki 92 cm.

$\frac{16}{17}$

Oprostite, kje je stranišče?

92 cm.

Kar v miru pokadite cigareto, jaz grem na stranišče.

Še vedno 92 cm.

Dragi, na ženskem stranišču je bila takšna vrsta, da je grozno dolgo trajalo.

91 cm.

Ne, mami, zdajle ne bi nič ... A ven greš? Boš cel večer zunaj? Pa tudi očka ne bo domov?

93 cm.

Seveda bom vse pojedla, mami.

93 cm ... No, naj si nikar ne dela utvar; ko dovolj dolgo prestavljam hrano po krožniku, mama odide in potem takoj vržem vso hrano v koš za smeti ali v plastično vrečko.

Ja, pri nas bo zabava za otroke, za petdeset tamalih moram nakupiti piškotov.

91 cm. Tisočkrat se zahvalim.

Ne, hvala, ne zdaj, sem že jedla.

Bom jedla kasneje, prav?

90 cm?

Obljubim, obljubim, res bom pojedla, dragi.

92 cm.

Danes sem jedla že večkrat.

Čisto zares sem jedla že večkrat.

Sem že jedla.

Sem že jedla v šoli.

Sem že jedla pri babici.

Sem že jedla doma.

Sem že jedla pri Irene.

Sem že jedla v šoli in pri Irene in doma.

Sem že jedla, res.

Ja, več kot dovolj! Seveda!

... ja, seveda. Naj verjame, kdor hoče.

1971

Druga finska beseda, ki se jo je Katariina naučila, je bila sredo, saj sta se za prvi zmenek dogovorila v sredo in je dolgo trajalo, preden sta se sporazumela o dnevu. Morala sta preveriti na koledarju, da dejansko govorita o istem dnevu. Tretji dan, po estonsko *kolmapäev*, je torej sredo, po finsko pa *keskiviikko*, dan sredi tedna.

Katariina si kmalu kupi finsko-estonski slovar pogovornih fraz in Finec iz njega na glas bere, ko prvič pride k njej na obisk. Finski s-ji so hecni, široki in mlahavi. In finska beseda za ne, *älä*, je nemogoča, saj se po estonsko reče *ärä*, tako da se finska različica sliši, kot bi jo izgovoril otrok z govorno napako, takšen, ki se še ni naučil pravilno izgovarjati r-jev.

Prva od finskih besed, ki jih ni v slovarju, je *juustosukka*, sirova nogavica. V estonščini ni posebne besede za nogavice, ki jih je moški že nosil en dan. Zakaj se Katariina ne spomni, da bi moškim v njeni državi noge kdaj zelo smrdele ali da bi bili v skrbeh glede tega, ker si niso preobuli nogavic?

Mogoče je njen bivši fant Hugo to vseeno kdaj omenil. A saj sploh ni imel veliko parov nogavic. In prav gotovo si jih ni menjal vsak dan. Ali je mogoče, da se estonskim moškim noge manj potijo kot finskim ali da njihov pot manj smrdi?

V

KNJIGAH

TRDIJO, da so moje žleze slinavke tako otečene, da bi morala biti podobna hrčku.

Ampak A. Volk mi pravi muca. Moja mala mucica.

V knjigah pravijo, da naj bi se po bruhanju počutila neprivlačno in potrto.

Ampak jaz se počutim sijajno in popolno, kot bi letela.

V knjigah pravijo, da je moja sklenina uničena.

Ampak zobje se mi v ustih svetijo, kot bi bili brez napake, mogoče me malo skelijo, dlesni so se sicer nekoliko umaknile, ampak drugače z mojimi zobmi ni nič narobe.

Pravijo, da se bulimiki nočejo smejati, ker imajo uničene sprednje zobe.

Pa kaj še.

Kakšna neumnost.

Štirinajst let, pa sem še vedno tukaj.

Kaj pravite na to, vi vsevedni mazači?

Kaj praviš na to, spoštovana dr. Joan Gomez, po tvojih besedah bulimična dekleta ne morejo uporabljati ličil, ker naj bi bila na njihovi koži videti preveč grdo. Kaj si misliš, dr. Gomezova, ko vidiš moj obraz?

In moji lasje, Joan Gomez, kaj praviš nanje? Morala bi izgledati kot plešasta dekleta iz koncentracijskih taborišč, z utekočinjenimi izločki in zadahom iz ust,

kot dekle, ki skozi medenico, ukrivljeno proti smrti, nikoli ne bo spravilo novega življenja in ki ji srce po žilah namesto krvi poganja kaloriije. Kot bi prišla naravnost iz delovnega taborišča Vorkuta! Morala bi biti kot slika, kot avtoportret slikarjev tik pred smrtjo, z izginjajočimi potezami, globoko udrtimi očmi in z lobanjo, ki že preseva skozi kožo. Moja usta bi morala izgovarjati iste besede, ki jih pisatelji zapišejo v svojih zadnjih dneh, moja roka bi morala pisati na isti način, z vse bolj nejasnimi in tako majhnimi črkami, da od njih ostane skoraj le še ravna črta, kot na EKG-ju po zaustavitvi srca. Kako ste že rekli, Peggy Claude-Pierre, kaj ni res, da je pisava anoreksikov prepoznavno majhna, skoraj nečitljiva? Prosim? A tako da je s tem?

Pa mi povejte, zakaj sem videti tako sijoča in cvetoča? Zakaj je moj trebuh raven in ne napihnjen, zakaj se ga ne sliši, zakaj se ne oglašča na nadležen in skrajno sramoten način, kot opozarjate? Zakaj se mi v restavracijah vedno nasmehne sreča, zakaj moji ljubimci ne morejo držati rok stran od mene – ali moji poljubi ne zaudarjajo tako zelo po bruhanju, da bi jih odgnali? Kako je mogoče, da dobim najboljšo oceno na sprejemnem izpitu, čeprav vmes izginem na žensko stranišče in poskrbim zase, izbruham pecivo, ki sem ga prinesla s sabo? Kaj je malo omotice v primerjavi z vsem tem, kaj suha usta!

Zakaj bi se torej morala odvrniti od svojega najčudovitejšega ljubimca, svojega Stvarnika in Gospoda?

1972

Katariina zna tisoč šeststo osemdeset
finskih besed.

Finec pohvali njeno znanje jezika.